

Az iskolai értékelés hatása a szülők nevelési módszereire, a tanulókra

Az iskolai és családi nevelés összhangjának szükségessége pedagógiai munkánkban közismert igény. Éppen ezért a nevelők, az iskola számára a „szociális terepismertet”, a családi mikro-környezetben lezajló folyamatok pontos ismerete rendkívül fontos, nélkülözhetetlen. Tudnunk kell, részletesen ismernünk kell, mit várhatunk minden egyes gyermek családjának nevelési módszereitől. Kiemelkedik e kérdéskörből annak az összefüggésnek a vizsgálata, hogy az iskolai oktató-nevelő munkában felmutatott teljesítmény értékelése hatással van-e a szülőkre.

A jó-, rossz felelet, a magatartás miatti dicséret, megróvás: siker, kudarc milyen családi-pedagógiai szituációt hoz létre? Figyelemmel kísérik-e az iskola ilyen irányú tevékenységét? Milyen mértékben határozza meg mindez a szülők magatartását, érzelmi kapcsolatát, alkalmazott módszereit gyermekükkel szemben.

Kiindulásképpen megállapíthatjuk, hogy a családi nevelés kapcsolata az iskolai neveléssel éppen a tanulók értékelése terén a legjelentősebb, legkézenfekvőbb. A felvetett nevelési tényezők együtműködése azért is fontos annyira, mert a szülők, a család „elvárása” az iskolától gyermekeik értékelésekor válik valóra vagy szenved csorbát. Az iskolai-szülői nevelési hatások, módszerek állandó számontartása, összehangolt elemzése eredményezheti minden egyes gyermek adottságaihoz viszonyított helyes értékelés, reális értékrend, reális szülői „elvárás” kialakulását, s csak ennek helyes elvi-gyakorlati egységében alakulhat ki feszültségmentes, gyümölcsöző kapcsolat az iskola és a családi ház között.

E kérdéskör vizsgálatához, elemzéséhez egy gyakorlatban már kipróbált eljárást, vizsgálati módot ismertetek.

Kérdés a szülőktől

Az iskolai siker hatása

E pedagógiai problémával kapcsolatban a következő kérdéseket tehetjük fel a szülőknél:

1. „Egy-egy iskolai jó feleletnek, nevelői dicséretnek, buzdításnak milyen hatása van gyermekükre odahaza? Milyen a munkakedvük, magatartásuk?”
2. „Egy-egy iskolai jó felelet, nevelői dicséret, buzdítás után milyen az otthoni munkakedve gyermeküknek?
  - a) Nő-e a munkakedv?
  - b) Csökkén-e a munkakedv?
  - c) Közömbös marad-e?”

Az első kérdésre a szülők általánosan megfogalmazott feleletet, míg a másodikra — a megfelelő szövegrész aláhúzásával — (amennyiben írásban tettük fel a kérdést) konkrét választ adhattak. A szülői válaszokból megtudhatjuk, hogy az iskolai sikernek milyen hatása van gyermekük otthoni hangulatára,

kedélyállapotára;
önbizalmára, biztonságérzetére;
tanulási kedvére, szorgalmára;

egy-egy tárgy iránti szeretetére;
terveikre, elképzeléseikre;
a családi életben való részvételre;
a családi kapcsolatok elmélyülésére.

Feleletet kaphatunk végül arra is, hogy a családnak, a szülőknek mi az „elvárása” az iskolától ezzel kapcsolatban, hogy az oktató-nevelő munka folyamatában gyermekük értékelésekor a nevelői dicséret, elismerés, buzdítás domináló szerepét milyen mértékben, formában tartják szükségesnek.

A következő kérdés

„Egy-egy iskolai jó felelet, nevelői dicséret után részesül-e odahaza gyermekük valamilyen elismerésben, jutalomban?”

Bármelyik kiindulási alapot választják (igen-nem), általánosan megfogalmazott feleletet várhatunk a kérdésre.

A kérdés második részére pedig a megfelelő szövegrész aláhúzásával konkrét választ adhatnak a szülők:

- a) dicséret, elismerés
- b) pénzjutalom
- c) játékszer, ajándék
- d) jutalom kilátásba helyezése
- e) egyéb engedmény

A szülői válaszokból sokoldalú részletességgel megtudhatjuk, mit jelent számukra az a tény, ha gyermekük iskolai sikerről, jó teljesítményről számol be, hogyan reagálnak erre.

Ezt követően az egyes jutalmazási módszereket, formákat elemezhetjük a szülői közlések alapján.

Az iskolai kudarc hatása

Kérdésünket így fogalmazhatjuk meg:

1. „Milyen hatása van gyermekükre egy-egy iskolai gyenge szereplésnek — rossz felelet, magatartás miatti megróvás, iskolai kudarc stb.?”
2. Milyen hatással van egy-egy iskolai kudarc, rossz felelés, magatartás miatti megróvás stb. gyermekük otthoni munkakedvére, tanulási kedvére?
  - a) Nő-e a munkakedve?
  - b) Csökken-e a munkakedve?
  - c) Közömbös marad-e?

Részletesebb feleletet várhatunk általánosan megfogalmazott kérdésünkre, a másodikra a megfelelő szövegrész aláhúzásával konkrét választ.

Amennyiben nagyobb létszámú adatot dolgozunk fel, feltétlenül elkülönül kétféle szülői észrevétel: Az egyik szerint a gyermek iskolai kudarcát otthoni „pozitív” tanulási kedv, szorgalom fellendülése követi. Ezek a tanulók úgy érzik, hogy a sikertelenség kiküszöbölésére elég energiával, erővel rendelkeznek, hogy ehhez a szülői, iskolai segítséget is megkaphatják.

A kudarcélmény nem irradiál annyira hangulatukon, hogy ne látnák a kiutat, hogy ne tudnák erejüket koncentrálni feladatuk elvégzéséhez. Ehhez általában a szülők helyes magatartása, biztatása, buzdítása is kapcsolódik. Kétségtelen viszont — s ez a szülői válaszokból teljes egészében kitűnik —, hogy a közeli sikerbe vetett remény az, amely erőt, energiát kölcsönöz munkájukhoz, tanulásukhoz, s ha ez nem

következik be — hanem a kudarc ismétlődik, állandósul — akkor közömbösség, elkeseredés, a munkakedv csökkenése következik e tanulóknál is.

Várhatóan több azoknak a szülőknél a száma, akik a kudarc negatív hatásáról számolnak be, ami igen változatos formában nyilvánul meg gyermeküknél:

reményvesztettség, csüggedés, hallgatóság;
önbizalom csökkenése;
munkakedvük csökkenése;
idegesség, kisebb lelki megrázkódtatás;
félénkség, levertség;
ellenérzés és közömbösség egy-egy tantárggyal szemben, rosszabbodó magatartás;
a családi életben való részvétel kerülése.

E pedagógiai problémát is két kérdéssel tehetjük egészszé:

1. „Egy-egy iskolai rossz felelet vagy magatartás miatti megróvás után részesül-e otthon büntetésben gyermekük?”
- Igen
Nem

Ha igen,

2. Milyen természetű a büntetés?

- a) testi fenyíték
b) megszidás
c) eltiltás
d) egyéb

Az iskolai sikertelenséget gyakran követi kifogásolható szülői magatartás. Jelentős azoknak a családoknak a száma, akik helytelen elvi indoklás alapján alakítják ki nevelési gyakorlatukat, módszerüket. Negatív jellegű büntetési eljárásuk. Nem tartalmaz feloldást, megoldást, nem irányul az iskolai kudarcot követő feszültség helyes megszüntetésére. A megszidással, az eltiltással, a testi fenyítéssel nincs megoldva semmi! „Neveltem a gyereket, számomra nem közömbös, hogyan tanul, hogyan viselkedik.” Hiányzik ezeknél a szülőknél a pozitívan előremutató helyzetteremtés az iskolai hiba — gyenge felelet, helytelen magatartás stb. — kijavítására. Hiányzik olyan lehetőség megkeresésének szándéka is, amely gyermeke adottságaihoz viszonyított reális szülői „elváráson” alapszik. Mivel a vártnál gyengébben szerepel ezeknek a szülőknél a gyermeke az iskolában, ők maguk kerülnek ideges, feszült lelki állapotba. Azzal, hogy megszidják, eltiltják, megverik gyermeküket, tulajdonképpen a bennük keletkezett feszültséget oldják fel.

Súlyosbítja e gyakorlatot az a tény, hogy saját gyermeküket is e helytelen nevelési módszer elfogadására nevelik. Ezért igyekeznek ezek a tanulók kibúvót keresni mindenáron a felelősségre vonás alól, „megmagyarázni” a tanári minősítést, megmásmítani az igazságot, ha pedig mindez nem sikerül, akkor jön a „legyünk túl rajta mielőbb” magatartás.

Arra szoktatják ezek a szülők gyermekeiket, hogy az iskolai kudarc—szülői büntetés egységét ismerjék el igaznak, helyesnek. Pedig az iskolai kudarcot a szülői meggyőzés, a hiba okainak feltárása, beláttatás, pozitív lehetőség teremtése kell, hogy kövesse. Ebben a kényszerítésnek, a büntetésnek (testi fenyíték és egyéb durva büntetési mód kivételével) is megvan a maga helye, szerepe, de csak akkor, ha pozitívan segíti a megoldást, a hiba kijavítását, ha differenciáltan alkalmazkodik a tanuló adottságaihoz, személyisége egészéhez, ha megfelelő megnyugvást, biztonságérzetet kölcsönöz számára.

Módszerek

A megfogalmazott kérdéseket *szóban vagy írásban* is feltehetjük. Figyelembe kell vennünk viszont feltétlenül azt a tényt, hogy az év különböző időpontjában nem egyforma intenzitású érdeklődést tanúsítanak a szülők ezzel kapcsolatban, hogy nem egyformán központi probléma mindez még azoknál a családoknál sem, akik szívügyüknek tekintik a felelősséget gyermekük nevelésében.

Kevésbé lehet érdeklődést felkeltő, megfigyelésen alapuló, ha a szünetekben keresünk választ e fontos kérdésre. Hasonlóan kevés közvetlen tapasztalata van a szülőknek tanév elején is. Éppen ezért kedvezőbb, ha már akkor fordulunk a szülőkhöz, amikor javában osztályoznak, értékelik a tanulóknak az oktató-nevelő munkában nyújtott teljesítményét. Félév után is jobbak a feltételek az iskolai siker-kudarctátságának vizsgálatára. A módszerek közül — ha kevesebb lehetőséggel is — de feltétlenül alkalmazzuk a *beszélgetést*: szülőkkel, tanulókkal.

Sok rejtett probléma kerülhet felszínre, több tekintetben őszintébben, leplezetlenebbül hallhatunk véleményt tanulóktól, szülőktől egyaránt.

Az összegyűjtött anyag igen alkalmas arra, hogy a *statisztika* igénybevételével, *matematikai pontossággal* is alátámasszuk a vizsgálatok eredményeit *különböző szempontok szerint*:

osztályok
nemek: fiú — leány
tanulmányi eredmény
iskolátípusok
alsó tagozat
felső tagozat
középiskola stb.

Igen jól szemlélteti a *fejlődés különböző szakaszaiban levő* tanulókkal szemben alkalmazott szülői nevelési eljárásokat a módszerek *gyakorisági sorrendjének* bemutatása. A szülők nevelési módszerei, az iskolai hatásokat követő nevelési eljárásai ugyanis differenciáltan, gyermekük fejlettségi fokához alkalmazkodóan jelennek meg az esetek többségében.

Szociológiai szempont

Hasznos betekintést nyerhetünk a tanulóknak a családban betöltött szociális státusáról, a családi életben való részvételének mértékéről, hangulatáról, a domináns szerepéről a családban.

Amennyiben pedig a szülők foglalkozását is megállapítjuk, világossá válik, hogy a társadalmi hovatartozás is befolyásolja a jutalmazás, büntetés módszereit, a szülők magatartását.

Összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy a tanulók teljesítményének értékelése és az attól függően létrejövő nevelési eljárások szociológiai szempontú vizsgálata, annak felhasználása kiemelkedően fontos a család és iskola közötti jó kapcsolat kiépítése terén. Ennek elemzését minden *gyakorló pedagógusnak* megfelelő tájékozottsággal kell végezni, de lehetőséget kell nyújtani a *tanárjelölteknek is*, hogy megismerkedjenek e fontos kérdés elvi problémáival, a feldolgozás, a vizsgálat módszertani tudnivalóival.

Sokoldalú, összetett feladatokról van szó, és mindez csak akkor célravezető, ha az iskolai értékelést követő szülői magatartás (elismerés, dicséret, jutalmazás, illetőleg megszidás, eltiltás módszere) helyesen kapcsolódik a családi nevelés egészének eszköztárához. Ebből a szempontból nézve egyik szülői jutalmazási és büntetési módszert (amely az iskolai értékelést követi: kivéve a már említett testi fenyítéket)

sem lehet egymagában helyesnek vagy helytelennek minősítenünk. Világos okfejtéssel mutat rá Makarenko arra, hogy az egyes eljárások sohasem hatnak csupán maguk által. És ez nagyon körültekintő, a családi környezet és az egyéni sajátosságokat minél jobban figyelembe vevő nevelő munkát igényel. Ugyanis éppen az adottságokban megnyilvánuló különbség az alapja annak, hogy egy külső ingerhatás, egy logikailag azonos nevelési módszer egyik tanulóra ösztönző, pozitív hatású lesz, míg a másikra gátlásos, negatív.

BOKOR ISTVÁNNÉ és KÁNTOR JÓZSEFNÉ
Esztergom, Tanítóképző Intézet

A helyesírási készség fejlesztése korszerű eljárások alkalmazásával a 2. osztályban

A korszerű nyelvtanítás titka a tanulói tevékenység ésszerű megszervezésében és irányításában rejlik. E szemlélet felismerése alapján kell keresnünk a legújabb didaktikai és metodikai eljárásokat annak érdekében, hogy a tanulók a megtanított nyelvtani szabályok alkalmazásában gyakorlati tájékozottságra, alapvető helyesírási jártasságokra tudjanak szert tenni. Így válnak fokozatosan képessé arra is, hogy el tudják végezni az egyre nagyobb önállóságot igénylő munkákat.

A tanulók önálló munkára szoktatását az órákba beépített csoportmunka biztosítja a legjobban. A csoportokon belül a kijelölt feladatok elvégzése még a leggyengébb tanulók értelmi képességét, lényeglátását is fejleszti, és nem utolsó sorban önálló gondolkodásra, munkára készítet.

Év elején csak néhány percesek az önálló munkák, később a tanulók értelmi fejlődésével egyre hosszabbodnak. Tapasztalataink szerint folyamatos szoktatás esetében egyre több és nehezebb önálló feladatok megoldására is sor kerülhet a tanulók által igen kedvelt feladatlapok beiktatásával.

A feladatlapok megtervezése a pedagógus számára nagy körültekintést, elmélyült munkát igényel. Mindig figyelembe kell venni az osztály tudásszintjét és az adott időszakra vonatkozó tantárgyi követelményt. Mindezek biztos ismeretében tervezhet a pedagógus olyan feladatlapot, amely az adott nyelvtény megfelelő feldolgozásának egyes mozzanatát, gyakorlását, elmélyítését biztosítja.

Az alábbiakban két nyelvtan-helyesírási órát ismertetünk, ahol csoportmunka mellett lehetőség nyílik a frontális és differenciált foglalkoztatásra. Célunk, hogy a tanulókat fokozott önállóságra, tudatos munkára, az összefüggések felismerésére neveljük, ugyanakkor biztosítsuk a maximális aktivitást — még a leggyengébb tanulóknál is. A két nyelvtanórát a következőképpen terveztük meg:

Téma: Szótagolás — elválasztás (14 óra).

Tananyag: Két magánhangzó egymás mellett (3. óra)

Feladatok:

- a) Pontos szótagolással, a néma j megfigyeltetésével a helyesírási készség megalapozása.